

Engkall – Samarbeidsprosjekt NIBIO og Bygdeforskning

Slåttemarker med datostempling

Gamle slåttemarker er utrydningstruet. Forskningsprosjektet ENKALL har sett på Handlingsplanen for slåttemark og konkluderer med at tiltakene er vellykkede, men med kort holdbarhetsdato.

Gamle slåtteeenger, eller slåttemarker, er blant våre mest artsrike naturtyper, de er svært viktige for Norges biologiske mangfold, de er viktige som levested for humler og andre insekter, og dermed for pollinering og vår mulighet til å produsere mat. De er definert som truet, og inneholder en rekke arter som står på den nasjonale rødlista over utrydningstruede plante- og dyrearter.

Slåttemarkene er kulturlandskap, skapt og vedlikeholdt av menneskelig bruk og utnytting. Mange av plantene vi finner her er avhengige av slått et stykke utpå sommeren etterfulgt av bakketørking eller hesjing. Dette gir frøene mulighet til å sette seg til året etter. Disse artene er som oftest lite tolerante overfor kunstgjødsel, men beite av lette dyr som sau vår og høst, og den næringstilførsel dette medfører, er ofte positivt.

Den nasjonale **Handlingsplan for slåttemark fra 2009** har som mål å få de gjenværende slåttemarkene som er klassifisert å ha høy biologisk verdi inn i en aktiv skjøtsel. Blant tiltakene i planen er kunnskapsoverføring og videre kunnskapsbygging om biologiske verdier og skjøtsel, kartlegging og kvalitets sikring av data, og tilskudd til brukere og eiere for å skjøtte og bevare verdifull slåttemark.

En tverrvitenskapelig forskergruppe fra NIBIO og Norsk senter for bygdeforskning har sammen med internasjonale forskere

undersøkt resultater av og erfaringer med handlingsplanen og skjøtselen. Studien har fokusert på Møre og Romsdal, som har et stort antall verdifulle slåttemarker med slike skjøtselsavtaler.

Artsmangfold og slåttetidspunkt

Gjennom artsinventering av 29 slåtteeenger, utvikling av landskapskart og registrering av blomstring og frøsetting hos semi-naturlige eng-spesialister, altså arter man spesielt ønsker å bevare gjennom handlingsplanen, ble til sammen 178 karplante-arter observert, hvorav to rødlistede arter. Antall plantearter i hver eng varierte fra 35 til 76, mens antall kjennetegnende arter varierte fra 6 til 23.

Homogene, dvs. ensartede, landskap med mye skog hindrer genflyt mellom de åpne habitatene. Det innebærer at varierte og åpne landskap har betydning for å ivareta biologisk mangfold. Blomstring og frøsetning varierer, og i kalde og fuktige år vil omtrent ingen semi-naturlig eng-spesialister produsere frø om man slår på en forhåndsdefinert dato som skal gjelde for alle år, slik det er vanlig i de fleste typer skjøtselsplaner, også i handlingsplanen for slåttemark. Landskap som består av mange slåtteeenger som slås til forskjellige tider gjennom sommeren, slik bruken av engene i kulturlandskapet tidligere fungerte, gir et høyt biologisk mangfold. Om været tillater det kan tidlig høsting i noen tilfeller

gjøres, men av og til bør man slå seinere enn det man i dag anbefaler.

Skjøtselsuksess med datostempling

Intervju med eiere og drivere av eiendommene viser at i hovedsak er bestemmelsene i handlingsplanen greie å forholde seg til, og i hovedsak ligner tidligere bruk. De to viktigste innvendingene mot tiltakene i handlingsplanen gikk på at ingen tilførsel av gjødsel vil utarme engene, og var sommeren varm ble slåttetidspunktet ansett som for sent. Lite vår- og høstbeiting på engene fører til mindre næringstilførsel enn tidligere.

Uten handlingsplanen ville mange ikke slått, eller de ville benyttet kunstgjødsel eller motorgressklipper, noe som ville vært ødeleggende for engene. For eierne /driverne er tilskuddene gjennom handlingsplanen for slåttemark en viktig oppmuntring, og har gjort mange mer bevisste på og stolte av arbeidet de gjør og de sjeldne artene de er med på å bevare. Både eierne og lokalsamfunnet er glade for at landskapet holdes åpent så det ikke gror igjen. Basert på erfaringene i denne studien er konklusjonen at handlingsplanen for slåttemark er vellykket. Men suksessen kan komme til å gå ut på dato. Lav rekruttering til landbruket og eiendommene, eierne har høy gjennomsnittsalder, og en rovdysituasjon som gjør at færre vil drive med dyr er blant utfordringene. 3-10 år fram i tid er det usikkert om skjøtselen vil kunne opprettholdes på mange av eiendommene i studien. Dette gjenspeiler den nasjonale utviklingen med sterke strukturendringer i landbruket.

Det er dermed fortsatt grunn til bekymring for blomsterengas fremtid. For å bevare det biologiske mangfoldet slåttemarkene representerer må tiltakene fortsette, men de

må diskuteres og eventuelt finjusteres i dialog med eiere/brukere, forskere og forvaltning. Videre må mulighetene for alternative måter å organisere skjøtselarbeidet på i verdifulle, men nedleggingsutsatte områder vurderes.

ENKALL

- Engkall (*Rhinanthus minor*) – en typisk art i norske slåttemark
- Forskningsprosjektet «Tilpasset skjøtsel av verdifulle slåttemark basert på brukererfaringer og tradisjonell og forskningsbasert kunnskap – ENKALL»
  - Finansiert av Norges forskningsråd, prosjektnummer 230278/E50.
- Prosjektleder
  - Sølvi Wehn, NIBIO Kvithamar
- Prosjektmedarbeidere
  - Line Johansen og Knut Anders Hovstad, NIBIO
  - Katrina Rønningen og Rob Burton, Norsk senter for bygdeforskning
  - Tommy Lennartsson og Anna Westin fra Sveriges lantbruksuniversitet (SLU)
  - Mark Riley, University of Liverpool

Se også [Handlingsplan for slåttemark 2009](#), [Miljødirektoratet](#)

Kontaktpersoner:

Sølvi Wehn, Forsker ved NIBIO
+47 920 11 217
solvi.wehn@nibio.no

Katrina Rønningen,
Forskningsleder/Seniorforsker ved
Norsk senter for bygdeforskning
+47 73 59 18 99
katrina.ronningen@bygdeforskning.no